

Н. С. Костевич,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ЙОДЖІДЖЮКУГО ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯПОНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ТА ЙОДЖІДЖЮКУГО НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОЧУТТІВ

Краса мови проявляється не лише в пишномовності, але й в лаконічності. Яскравим зразком такої лаконічності є японські йоджіджюкуго, фразеологічні одиниці, що складаються всього з чотирьох ієрогліфів. Саме цим одиницям та їхньому порівнянню з іншими фразеологічними одиницями японської мови і присвячена ця стаття. Метою дослідження є виявлення когнітивних відмінностей між фразеологічними одиницями японської мови та йоджіджюкуго, які беруть походження в Китаї, а також можливих відмінностей світогляду, що виражаються за їх допомогою.

Ключові слова: фразеологія, фразеологічна одиниця, йоджіджюкуго, почуття людини, фразеологічні сполуки із 4-х ієрогліфів, культурні особливості.

YOJIKUKUGO AS A SPECIAL TYPE OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN JAPANESE LANGUAGE. COMPARATIVE ANALYSIS OF JAPANESE PHRASEOLOGICAL UNITS AND YOJIKUKUGO, DENOTING FEELINGS

The beauty of the language is manifested not only in grandiloquence but in brevity. The striking example of such brevity is Japanese yojikukugo, phraseological units, consisting of only four characters. The subject of this article is these units and their comparison with other Japanese phraseological units. The aim of the research is to define cognitive differences between phraseological units of the Japanese language and yojikukugo, that come from China, and possible differences in world view expressed with their help.

Phraseology occupies a special place in every language. Phraseological units are an evidence of not only richness but also flexibility, diversity, and neatness of language. Phraseological units of all languages are the vital source for us to know the culture and wisdom of the nation, which contains a wide range of facts about its history, traditions, ideals, dreams and hopes. The Japanese language is especially rich on phraseological units, as far as it has absorbed not only its own nation wisdom but also a wisdom of other nations, Chinese in particular.

Since its coming from China, yojikukugo undergone significant impact of the Japanese language and culture. However, quite a large number of yojikukugo remained straight Chinese chengyu's counterparts. The interesting thing is the extent to which they have kept or lost their authenticity in Japanese phraseology after coming in Japanese.

Keywords: phraseology, phraseological unit, yojikukugo, human feelings, phraseological compounds, consisting of 4 hieroglyphs, cultural peculiarities.

ЁДЗИДЖЮКУГО КАК ОСОБЕННЫЙ ВИД ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В ЯПОНСКОМ ЯЗЫКЕ. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЯПОНСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ И ЁДЗИДЖЮКУГО, ОБОЗНАЧАЮЩИХ ЧУВСТВА

Красота языка проявляется не только в высокопарности, но и в лаконичности. Ярким образцом такой лаконичности есть японские йоджиджюкуго, фразеологические единицы, состоящие всего из четырех иероглифов. Именно этим единицам и их сравнению с другими фразеологическими единицами японского языка и посвящена эта статья. Целью исследования является определение когнитивных отличий между фразеологическими единицами японского языка и ёдзиджюкуго, которые исходят с Китая, а также возможных различий мировоззрения, выражающихся с их помощью.

Ключевые слова: фразеология, фразеологическая единица, ёдзиджюкуго, чувства человека, фразеологические конструкции из четырёх иероглифов, культурные особенности.

Разом із різноманітними культурними, релігійними та писемними запозиченнями з Китаю, Японія запозичила і фразеологічні одиниці, які зараз в японській мові називаються йоджіджюкуго (Складні словесні конструкції, які складаються із чотирьох ієрогліфів та мають китайське походження. В китайській мові такі ідіоми називаються чен'юй.) та займають особливе місце серед її фразеології [4, с.114].

За довгий час перебування в японській мові, чен'юй стали повноцінною частиною японської фразеології в якості йоджіджюкуго. Про це свідчить одна з особливостей йоджіджюкуго, яку вдалося виявити, проаналізувавши йоджіджюкуго та інші фразеологічні одиниці японської мови. Досить часто йоджіджюкуго використовуються як частина японського фразеологічного звороту (йоджіджюкуго 疑心暗鬼 (*Gishin anki*) використовується як частина 疑心暗鬼を生ず (*Gishin anki wo shoozu*)), або ж є його скороченням (有頂天になって (*Uchooten ni natte*) – 有頂天外 (*uchootengai*)), що є свідченням інтерференції йоджіджюкуго та інших фразеологічних одиниць. Ще одним свідченням того, що йоджіджюкуго стали частиною японської мови та культури є утворення японських йоджіджюкуго.

До того ж, багато із йоджіджюкуго, перейшовши з Китаю до Японії, зазнали багатьох змін як на ієрогліфічному рівні, так і на семантичному (наприклад, вираз «顔面蒼白 (*Ganmen soohaku*) Аж у всіх обличчя посиніли (від хвилювання)» під час епідемії грипу у 2009р. змінив свою форму на «顔面総白 (*Ganmen soohaku*) Усі обличчя побіліли», оскільки всі одягали білі марлеві пов'язки). Проте, така культурна інтерференція, яку можна виявити за допомогою йоджіджюкуго і досі лишається недослідженою, незважаючи на особливу увагу японців, зосереджену, останнім часом, на йоджіджюкуго. Отож, оскільки своє походження йоджіджюкуго беруть в Китаї, то досить доцільним є проведення порівняльного дослідження йоджіджюкуго та інших японських фразеологічних одиниць для виявлення саме культурологічних відмінностей та відмінностей світогляду, що виражаються за їх допомогою, оскільки йоджіджюкуго висвітлюють проблему взаємодії мислення, а також, як частина фразеології, є тим, що впливає на ментальну культуру суспільства [4, с. 115]. Все ж, досить велика кількість йоджіджюкуго лишилася прямими відповідниками китайських чен'юй. Метою дослідження є визначити до якої міри чен'юй зберегли або ж втратили свою автентичність після приходу в японську мову.

У минулих дослідженнях, на основі класифікації були виявлені деякі відмінності йоджіджюкуго від інших фразеологічних одиниць японської мови. Попередньо, під час дослідження японських фразеологічних одиниць на позначення почуттів загалом, була зроблена класифікація фразеологічних одиниць японської мови на позначення почуттів, спираючись, в основному, на класифікації почуттів таких психологів-науковців, як А. Петровський, В. Додонов та І. Павлов [2, с. 95; 3, с. 158; 5, с. 142].

Загальна класифікація фразеологічних одиниць японської мови на позначення почуттів:

1. Фразеологізми на позначення моральних почуттів:
  - 1.1. Фразеологізми, що позначають позитивні почуття та настрої:
    - Щастя;
    - Задоволення;
    - Радість;
    - Любов;
    - Кохання;
    - Дружба;
    - Честь.
  - 1.2. Фразеологізми, що позначають негативні почуття та настрої:
    - Злість;
    - Роздратування;
    - Знервування;
    - Страх;
    - Сум;
    - Знищення;
    - Нещастя;
    - Заздрість;
    - Зніяковілість.
2. Фразеологізми на позначення гностичних почуттів:
  - 2.1. Фразеологізми, що позначають інтелектуальні почуття;
  - 2.2. Фразеологізми, що позначають пізнавальні почуття;
  - 2.3. Фразеологізми, що позначають повчальні почуття.
3. Фразеологізми на позначення почуттів краси [1, с. 154].

Класифікація йоджіджюкуго на позначення почуттів:

1. Йоджіджюкуго, що позначають позитивні почуття:
  - 1.1. Щастя;
  - 1.2. Радість;
  - 1.3. Любов.
2. Йоджіджюкуго, що позначають негативні почуття:
  - 2.1. Злість;
  - 2.2. Обурення;
  - 2.3. Хвилювання, тривога;
  - 2.4. Страх;
  - 2.5. Сум;
  - 2.6. Нещастя;
  - 2.7. Мука, страждання.
3. Йоджіджюкуго, що позначають почуття краси/естетичні почуття.
4. Інші
  - 4.1. Змішані почуття;
  - 4.2. Неконтрольованість почуттів;
  - 4.3. Інші [1, с. 155].

Оскільки у випадку із йоджіджюкуго відтворити загальну класифікацію вдалося не повністю, то були зроблені судження про різницю в сприйнятті конкретним народом певного виду почуттів. Виявлені відмінності були наступними: серед йоджіджюкуго не виділяються гностичні почуття, почуття задоволення, дружби, честі, роздратування, знервування, знищення, заздрості та зніяковілості. Проте саме серед йоджіджюкуго можна виділити ті, що позначають обурення, хвилювання, тривогу, муку та страждання [1, с. 155].

Проаналізувавши детальніше йоджіджюкуго та інші фразеологічні одиниці японської мови, вдалося виявити наступні спільні та відмінні риси, що вказують на культурологічні та ментальні відмінності.

Спільні риси

1. У йоджіджюкуго та інших фразеологічних одиницях страх тісно пов'язаний із душею (魂飛魄散 (*Konhi hakusan*) Злякатися так, що аж душа вилітає/розсипається (укр. Аж холоде душа); 人の体から血の気が引く (*Hito no karada kara chi no ki ga hiku*) З людини витягають дух крові) та серцем (胆戦心驚 (*Tansen shinkyou*) аж серце лякається та печінка вискакує (укр. Серце в п'ятках; Аж в серці/грудях/на душі похололо); 心臓が飛び出るほど驚く (*Shinzo ga tobi-deru hodo odoroku*) Аж серце вискочило).
2. Щастя та радість в обох випадках асоціюється з небесами (有頂天外 (*Uchou tengai*) Поза вищим рівнем неба (укр. Бути на 7-му небі від щастя); 天にも昇る心地である (*Ten ni mo noboru kokochi de aru*) Відчуття підйому до небес).
3. Злість людини виражається в йоджіджюкуго та звичайних фразеологічних одиницях через очі та брови (張眉怒目 (*Choubi dotoku*) Очі виблискують злістю, брови насушити (укр. Насушити брови; Аж очі рогом); まゆをひそめる (*Mayu wo hisomeru*) Хмурити брови; 目を吊り上げる (*Me wo tsuriageru*) Вирячити очі).
4. В японських звичайних фразеологізмах часто описуються біди, що ідуть одна за одною (弱り目に祟り目 (*Yowarime ni tatarime*) Біда біду тягне). В йоджіджюкуго також часто згадуються багато нещасть, що випадають людині (千辛万苦 (*Senshin banku*) Безкінечні негаразди і нещастя).

Відмінні риси

1. Хоча у йоджіджюкуго на позначення почуттів, як і у звичайних фразеологізмах, переважають йоджіджюкуго на позначення любові, але більшість із них мають негативний відтінок:

- Туга за коханим (一日三秋 (*Ichijitsu sanshu*) один день тягнеться за 3 осені), розлука в коханні (愛別離苦 (*Aibetsu riku*) тяжкість розставання з коханою людиною (укр. Хвилини тягнуться, як вічність));
- Туга матері за дитиною (倚門の望 (*Itou no nozomi*) почуття матері, яка чекає повернення дитини);
- «Згасання» почуттів (落花流水 (*Rakka ruiusui*) Про кохання, яке вже минуло. (укр. Проїшов холодок)).

У звичайних фразеологізмах явно вирізняються лише «згасання» почуттів (秋風が吹く / 秋風が立つ (*Aki kaze ga fuku* / *Aki kaze ga tatsu*) Подули осінні вітри) або ж їх швидкоплинність (恋は熱しやすく冷めやすい (*Koi wa nesshi yasuku same yasui*) Кохання швидко загорається і швидко гасне).

2. Як і у всіх інших фразеологізмах на позначення любові, у йоджіджюкуго відображається любов особи вищого соціального статусу до підданих і навпаки. Проте, у йоджіджюкуго частіше говориться про рівну любов до всіх (一視同仁 (*Isshi doujin*) Відноситься до підданих без фаворитства, любити всіх однаково), а у звичайних фразеологічних одиницях – про заздрість інших через фаворитство (愛多ければ憎しみ至る (*Ai ookereba nikushimi itaru*) Чим більше людину люблять, тим більше ненавидять її сторонні).

3. На відміну від звичайних фразеологічних одиниць, дуже часто в йоджіджюкуго на позначення почуттів любові постають фрази, що позначають братерську або сестринську любов (鶺鴒之情 (*Reigen no jou*) Про сильну братерську або сестринську любов та їх схильність захищати одне-одного в складній ситуації (укр. Горюю одне за одного стояти)).

4. У звичайних фразеологічних одиницях японської мови на позначення любові часто зустрічається факт того, що подружжя погано ладить між собою (犬猿の仲 (*Ken-en no naka*) Жити, як кішка з собакою (Досл. Як мавпа з собакою)). У йоджіджюкуго ж, навпаки, часто згадуються гарні відносини в подружжі (双宿双飛 (*Soushuku souhi*) Жити душа в душу).

5. Радість у йоджіджюкуго асоціюється з танцями (狂喜乱舞 (*Kyoubki ranbu*) Аж пританцьовувати від радощів), а також з птахами (зокрема з горобцем), оскільки за часту йоджіджюкуго включають в себе ієрогліфи, що означають горобця (欣喜雀躍 (*Kinky jakuyaku*) Підстрибувати від радощів).

6. На відміну від фразеологізмів японського походження, в йоджіджюкуго на позначення радощів можна знайти ті, що зазначають той факт, що і в бідності є чому радіти (曲肱之樂 (*Kyokukou no tanoshimi*) І в бідному житті є радощі).

7. Страх у йоджіджюкуго за часту асоціюється із війною (戰戰慄慄 (*Sensen ritsuritsu*) тремтіти від страху (укр. Аж морозом синуло; Аж мурашки забігали)), що є відмінним від звичайних фразеологічних одиниць.

8. Страх у звичайних фразеологізмах дуже часто асоціюється з холодом (背筋が寒くなる (*Sesuji ga samuku naru*) Спина холодне). У йоджіджюкуго частіше зустрічається тремтіння (戦戦慄慄 (*Sensen ritsuritsu*) Тремтіти від страху).

9. Страх у йоджіджюкуго також асоціюється зі зміною/втратою кольору (大驚失色 (*Taikyou shisshoku*) втрачати колір від великого переляку (укр. Білий як стіна/полотно). У звичайних фразеологізмах – із кольором 青い (青くなる (*Aoku naru*) Посиніти від страху)

10. У йоджіджюкуго також страх тісно пов'язаний із широко розкритими очима, язиком (瞠目結舌 (*Doutoku ketsuzetsu*) широко розкрити очі і зав'язати язик від страху (укр. Оніміти від страху/здивування; Аж баньки вилупити)), а у звичайних фразеологізмах, радше з волоссям, що стає дибки, або спиною (総毛立つ (*Sooke datsu*) Волосся дибки стає; 背筋が寒くなる (*Sesuji ga samuku naru*) Спина холодне).

11. У йоджіджюкуго злякана людина асоціюється з рослинами (草木皆兵 (*Soumoku kaihei*) Завмерти, наче трава чи дерево, від страху (укр. Остовпеніти від страху)).

12. Злість людини в йоджіджюкуго також виражається через волосся, що стає дибки (頭髮上指 (*Douhatsu joushi*) Так злитися, що аж волосся стає дибки), що є не схоже на звичайні японські фразеологічні одиниці, де, як згадувалося раніше, волосся стає дибки від страху (総毛立つ (*Sooke datsu*) Волосся дибки стає).

13. У йоджіджюкуго, що позначають злість, акцентується на тому, що злість шкодить та завдає страждань саме тому, хто злиться (切齒腐心 (*Sesshi fushin*) Страждати від душевних ран через злість).

14. Заздрість у фразеологізмах японського походження пов'язана із заздрістю до сусідів (隣の花は赤い (*Tonari no hana wa agai*) У сусіда й квіти червоні).

15. Нещастя в йоджіджюкуго пов'язане із негараздами в країні, або загиблою країною (黍離之歎 (*Shori no tan*) Стогін загиблої країни).

16. Хвилювання в йоджіджюкуго асоціюється із темрявою (暗雲低迷 (*An'un teimei*) За темними змарами майбутнього не бачити; 疑心暗鬼 (*Gishin anki*) В серце закрадається сумнів)

17. Краса в йоджіджюкуго в основному асоціюється з матеріальними цінностями: дорогоцінним камінням (琳琅珠玉 (*Rinrou shugyoku*) про прекрасний дорогоцінний камінь; може вказувати також на красиву людину або віри), розкішними палацами (桂殿蘭宮 (*Keiden rankyu*) про красивий палац) та прикрасами (宝鈿玉釵 (*Houden gyokusai*) про розкішну заколку, прикрашену золотом, сріблом і дорогоцінним камінням.); у звичайних японських фразеологізмах це радше квіти або картини (錦上花を添える (*Kinjo hana wo soeru*) Класти квіти поверх парчі; 絵になる (*E ni naru*) Ставати картиною).

18. Краса в йоджіджюкуго постає як щось не добре і не зле, а як щось, вище від усього (耽美主義 (*Tanbi shugi*) Думати про красу як про найвище мистецтво, ставити його вище добра чи зла), що також не зустрічається в інших фразеологізмах японського походження.

Як можна помітити, спільних рис культурологічного характеру між йоджіджюкуго та іншими фразеологічними одиницями японської мови на позначення почуттів значно менше, ніж у відмінних. Тож, можна вважати, що хоча йоджіджюкуго і входять до складу японських фразеологізмів та є повноправною частиною японської мови (про що свідчать зміни та новоутворення йоджіджюкуго в японській мові), проте вони значно відрізняються на когнітивному рівні. До того ж, хоча ідіоматичні йоджіджюкуго вже довгий час зазнають впливу японської мови та культури, але свою культурну автентичність чен'юю до певної міри зберегли і значно вирізняються серед інших фразеологічних одиниць японської мови в якості йоджіджюкуго.

Дане дослідження дозволить поглянути ширше на йоджіджюкуго та японські фразеологічні одиниці з культурологічної точки зору, а також стане цінним внеском в подальші дослідження поки малодослідженої сфери йоджіджюкуго та японської фразеології загалом.

Література:

1. Костевич Н. Особливості класифікації фразеологічних одиниць на позначення почуттів у японській мові / Н. Костевич // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – 2015. – Вип. 56. – С. 153–155.
2. Немов Р. С. Психология / Р. С. Немов. – М.: Просвещение, 1995. – 265 с.
3. Общая психология / Под ред. А. В. Петровского. – М.: Просвещение, 1987. – 329 с.
4. Пирогов В. Місце йоджіджюкуго в системі фразеології сучасної японської мови: порівняльний аспект / В. Пирогов // Мовні і концептуальні картини світу. – ВПЦ «Київський університет». – 2015. – Вип. 54. – С. 114–120.
5. Якобсон П. М. Психология чувств / П. М. Якобсон. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. – 348 с.
6. 言いたい内容から逆引きできる。例解慣用句辞典。東京: 創拓社出版、1992. – 625頁.

7. ことわざ辞典。東京：小学館。1995。－415頁。
8. 新明解故事ことわざ辞典。東京：三省堂、2001。－740頁。
9. 新明解四字熟語辞典 三省堂編修所 [執筆：江口尚純、大野貴正、尾崎幸弘、その他]。－© Sanseido Co., Ltd. 1998。－802頁。